

Sprawiedliwość i solidarność w polityce zagranicznej Izraela na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych

Anna M. Solarz

Uniwersytet Warszawski

Marcin Szydżisz

Uniwersytet Wrocławski

Polityka zagraniczna Izraela jest grą idei i interesów. Idee wywodzą się najczęściej z etyki i tradycji religijnej Żydów i – jak podkreślają izraelscy politycy – są światowym, uniwersalnym dziedzictwem. Powołując się na nie, Izrael stara się jednocześnie usprawiedliwić swoją politykę (interesy), która m.in. na forum ONZ spotyka się z szeroką krytyką, zwłaszcza za łamanie praw człowieka. Dlatego też Izrael szczególnie wagę przywiązuje do propagowania idei sprawiedliwości i solidarności, które znalazły swój wyraz m.in. w przyjętych przez ONZ Milenijnych Celach Rozwoju, w tym także do praktycznych działań mających te idee urzeczywistnić. W artykule starano się zweryfikować założenie konstruktywistycznej metody badania stosunków międzynarodowych, iż idee nie muszą być przeciwstawiane interesom – mogą być wkomponowane w nie i eksponowane jako czynnik wznioślejszy i łatwiejszy do akceptacji przez pozostałych uczestników stosunków międzynarodowych.

Słowa kluczowe: solidarność, sprawiedliwość, Izrael, Milenijne Cele Rozwoju, idee, interesy.

Idee w stosunkach międzynarodowych

Po II wojnie światowej, w obliczu porażki idealistycznych założeń mówiących o tym, że współpraca międzynarodowa, zwłaszcza w ramach Ligi Narodów, wyeliminuje wojny i konflikty, w nauce o stosunkach międzynarodowych przez długi czas przeważała analiza rzeczywistości odwołująca się do kategorii potęgi (czyli siły, zwłaszcza militarnej) i interesu narodowego (czyli egoistycznego pożądanego bezpieczeństwa, władzy lub bogactwa)¹. Do powojennych neorealistów dołączyli w latach 80. XX w.

Anna M. Solarz – doktor, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.

Marcin Szydżisz – doktor, Instytut Studiów Międzynarodowych, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Wrocławski.

¹ A. Wendt, *Społeczna teoria stosunków międzynarodowych*, tłum. W. Derczyński, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008, s. 93.

neoliberalowie, którzy obok siły i interesu narodowego dostrzegali także wpływ instytucji międzynarodowych. Wszyscy oni jednak akcentowali „materialistyczne” przyczyny, leżące u podstaw rozwoju stosunków międzynarodowych.

W latach 90. po upadku żelaznej kurtyny i w obliczu wielu zmian na świecie dostrzeżono także wpływ idei, jako czwartego czynnika o zupełnie innym, niematerialnym charakterze². Swój renesans przeżywała w tym czasie Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) i cały system powiązanych z nią instytucji. Odżyły idee, które legły u podstaw jej powstania, w tym m.in. sprawiedliwość i solidarność międzynarodowa. Obie te blisko powiązane ze sobą wartości znalazły szczególnie wyraz w przyjętych na szczycie we wrześniu 2000 r. Milenijnych Celach Rozwoju (Millennium Development Goals, MDGs)³. Realizacja idei sprawiedliwości wymaga solidarności międzynarodowej i wiąże się – jak zauważają badacze – m.in. z ograniczeniem przemocy w stosunkach międzynarodowych, prymatem praw człowieka, pomocą rozwojową i budowaniem konsensusu wokół zasad zrównoważonego rozwoju, kształtowaniem przekonania o konieczności poszanowania różnorodności kulturowej czy wreszcie pielęgnowaniem pamięci historycznej oraz przeświadczeniem o potrzebie wyrównania krzywd dziejowych⁴.

W nauce o stosunkach międzynarodowych w latach 90. XX w. uśpiona debata materializm – idealizm rozgorzała na nowo, przy czym, jak zauważa Alexander Wendt, wpływ idei na stosunki międzynarodowe rozważano w dwojaki sposób. Pierwszy stawiał je niejako „obok” przyczyn materialnych, tj. wyłączał idee z oddziaływania na nie, uznawał wyjaśnianie „ideowe” za odrębne od wyjaśniania za pomocą interesu, potęgi czy instytucji. Na przykład Judith Goldstein i Robert Keohane zauważają, że idee tak samo jak interesy tłumaczą aktywność ludzką, czyli właśnie stawiają oba te czynniki niejako „obok” siebie⁵. Drugie podejście – konstruktywistów społecznych – rozwija wspomniany Wendt, dostrzegając obecność idei, wkomponowanych w „bazę materialną” interesów i potęgi, a także instytucji, które zresztą, zdaniem tego badacza, jako zbudowane z norm i zasad „znajdują się zdecydowanie po idealistycznej stronie”⁶. W ten sposób idee nie są już przeciwstawiane pozostałym czynnikom, ale stanowią ich istotny element, często eksponowany w polityce państwa jako wznioślejszy i łatwiejszy do akceptacji przez pozostałych uczestników rzeczywistości międzynarodowej. Znalazło to swój wyraz m.in. w koncepcji *soft power* i dyplomacji publicznej, której istotnym elementem stała się m.in. polityka kulturalna.

² Por. ibidem.

³ Por. *United Nations Millennium Declaration*, <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>; por. też <http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml> (data dostępu: 15.01.2016).

⁴ P.A. Świtalski, *Idea sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych: nowe wyzwania*, „Sprawy Międzynarodowe” 2012, nr 2, s. 79–100.

⁵ J. Goldstein, R.O. Keohane, *Ideas and foreign policy: An analytical framework*, w: J. Goldstein, R.O. Keohane (red.), *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*, Cornell University Press, Ithaca 1993, s. 4; por. też A. Wendt, *Spoleczna teoria...*, op.cit., s. 94.

⁶ Ibidem.

Podejście konstruktywistyczne szybko zyskało szerokie grono zwolenników wśród badaczy stosunków międzynarodowych, także ze względu na to, że włączało do rozważań sferę kultury. Wendt definiuje kulturę jako „wiedzę wspólną i zbiorową”⁷. W tej wiedzy osadzonych jest wiele idei oddziałujących na decyzje polityków, w tym także prowadzoną przez państwa politykę zagraniczną. Ważnym składnikiem kultury pozostają „wspólna i zbiorowa” historia i tradycja oraz powiązana z nimi religia.

Obecność i wpływ czynnika religijnego na stosunki międzynarodowe potwierdzają przełomowe wydarzenia ostatnich dekad, takie jak upadek komunizmu i innych dyktatur po zimnej wojnie czy rozwój religijnych ruchów fundamentalistycznych i ich aktywność na poziomie międzynarodowym (międzynarodówki islamistyczne, 11 września 2001 r., zamachy w Madrycie, Londynie, Paryżu, rozwój sytuacji w regionie bliskowschodnim itd.). Także izraelską politykę zagraniczną, którą zwykło się przez lata utożsamiać z polityką bezpieczeństwa i postrzegać przez pryzmat realizmu⁸, poddano analizie pod kątem wpływu idei, zwłaszcza tych zaczerpniętych z żydowskiej specyfiki kulturowej⁹. Niniejszy artykuł wpisuje się w ten nurt rozważań, a jego celem jest weryfikacja konstruktywistycznej metody badania stosunków międzynarodowych poprzez analizę izraelskiej aktywności na forum ONZ, zwłaszcza w kontekście realizacji MDGs.

Polityka izraelska a wartości zachodnie i humanitaryzm

Obserwatorzy podkreślają, że o kształcie polityki zagranicznej Izraela decydują w szczególności trzy czynniki¹⁰. Pierwszym z nich jest geopolityka państwa żydowskiego – wyspy otoczonej przez wrogich sąsiadów. Przypomina to getto, w którym Żydzi mieszkali przez długie swoje dzieje, stąd mówi się m.in. o kompleksie getta w polityce izraelskiej¹¹. Drugim są silne związki z Europą i Stanami Zjednoczonymi. W początkach swojej państwowości Izrael bardzo mocno identyfikował się z państwami postkolonialnymi, zwłaszcza afrykańskimi¹². Syjonizm, który był ideą sprawczą

⁷ Ibidem, s. 150.

⁸ C. Jones, *The foreign policy of Israel*, w: R. Hinnebusch, A. Ehteshami (red.), *The Foreign Policies of Middle East States*, Lynne Rienner Publishers, Boulder – London 2002, s. 115.

⁹ Por. m.in. S. Sandler, *Is there a Jewish foreign policy?*, „The Jewish Journal of Sociology” 1987, nr 2, s. 115–121; idem, *The State of Israel, the Land of Israel, the Statist and Ethnonational Dimensions of Foreign Policy*, Greenwood Press, Westport 1994; idem, *Toward a theory of world Jewish politics and Jewish foreign policy*, „Hebraic Political Studies” 2007, t. 2, nr 3, s. 326–360; idem, *Towards a conceptual framework of world Jewish politics: State, nation and diaspora in Jewish foreign policy*, „Israel Affairs” 2004, nr 1–2, s. 301–312.

¹⁰ A.M. Kacowicz, *Israel: The development of a discipline in a unique setting*, w: B. Tickner, O. Wæver (red.), *International Relations Scholarship Around the World*, Routledge, London 2009.

¹¹ A. Dowty, *Israeli foreign policy and the Jewish question*, „Middle East Review of International Affairs” 1999, t. 3, nr 1, <http://www.gloria-center.org/1999/03/dowty-1999-03-01/> (data dostępu: 3.01.2014).

¹² Por. A.M. Solarz, *Czarna Afryka w polityce bezpieczeństwa Izraela*, w: A. Żukowski (red.), *Konteksty bezpieczeństwa w Afryce. Konflikty, wojny, polityka bezpieczeństwa*, Forum Politologiczne, t. 17, Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie, Olsztyn 2014, s. 223–244.

państwa Izrael, miał jednak korzenie europejskie. Obecnie w obliczu konfrontacji z krajami muzułmańskimi Izrael zdecydowanie podkreśla swoją przynależność do świata wysokorozwiniętego, co ma istotny wpływ na jego politykę także wobec MDGs. Jako trzeci czynnik należy wymienić żydowską kulturę polityczną¹³. Mieści się on niewątpliwie w domenie idei, opartej na tradycji żydowskiej¹⁴, ale także na syjonizmie, który, choć z założenia stawiał się w opozycji do judaizmu, bardzo wiele z niego czerpał. Żydowska tradycja religijna stała się bowiem podstawą „wyjątkowości” Izraela wśród innych państw świata, legła u podstaw jego narodowego etnosu i tożsamości¹⁵. Ta wyjątkowość jest jednak częścią kultury zachodniej, która wyrosła z judeochrześcijańskich korzeni. Izrael czuje się zatem częścią tej kultury, choć równocześnie podkreśla swoją specyfikę.

Podkreślenie humanitarnych wartości, wynikających zarówno z judaizmu, jak i szerzej z zachodniego przywiązania do tolerancji oraz wolności i praw człowieka, jest charakterystyczne dla współczesnego Izraela. Znajduje to swój wyraz w dokumentach, m.in. w Deklaracji niepodległości Izraela, a także w wielu wystąpieniach dyplomatów izraelskich na forum międzynarodowym. We wrześniu 2015 r. premier Benjamin Netanjahu zwracał na to uwagę podczas swojego przemówienia na forum ONZ. Zauważał m.in.:

W regionie doświadczonym przez plagę przemocy i niewyobrażalnej nietolerancji, w którym islamski fanatyzm niszczy skarby starożytnych cywilizacji, Izrael jawi się jako latarnia oświecenia i tolerancji. Izrael jest daleki od narażania świętych miejsc – zapewnia im bezpieczeństwo. Ponieważ w przeciwieństwie do władz, które rządziły Jerozolimą w przeszłości, Izrael szanuje święte miejsca i wolność wyznania wszystkich – Żydów, muzułmanów, chrześcijan, wszystkich¹⁶.

Wyraźne podkreślanie bliskich Zachodowi wartości to zauważalna strategia polityczna Izraela na arenie międzynarodowej. Izraelskie władze starają się wpisać w dychotomię: świat destrukcji i średniowiecznych zabobonów a obszar ładu i oświecenia oczywiście po stronie tych, którzy bronią tych drugich, humanitarnych i ogólnoludzkich wartości. W cytowanym wyżej przemówieniu izraelski premier zaznaczał również:

Na Bliskim Wschodzie wartości te są brutalnie atakowane przez wojujących islamistów, którzy zmuszają miliony przerażonych ludzi do ucieczki w odległe strony. Dziesięć mil od ISIS, kilkaset jardów od morderczych pełnomocników Iranu, Izrael stoi na tym

¹³ A.M. Kacowicz, *Israel...*, op.cit.

¹⁴ Por. M. Brecher, *The Foreign Policy System of Israel: Setting, Images, Process*, Oxford University Press, London – Toronto – Melbourne 1972, s. 229.

¹⁵ Por. A. Dowty, *The Jewish State: A Century Later*, University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London 1998.

¹⁶ *Full text of Netanyahu 2015 address to the UN General Assembly*, 1.10.2015 r., <http://www.timesofisrael.com/full-text-of-netanyahu-2015-address-to-the-un-general-assembly/> (data dostępu: 25.01.2016).

wyłomie – dumnie i odważnie, broniąc wolności i postępu. Izrael jest linią frontu cywilizacji w walce z barbarzyństwem¹⁷.

Wielokrotnie w przemówieniach przedstawicieli Izraela w ONZ pojawia się kwestia udziału państwa żydowskiego w działaniach organizacji mających na celu powstrzymanie chorób czy szerzej w ogóle wsparcie i rozwój najuboższych członków społeczności międzynarodowej, a więc w aktywnościach, które niewątpliwie zasadzają się na sprawiedliwości i solidarności międzynarodowej¹⁸. Izrael podkreśla, że chętnie dzieli się swoimi osiągnięciami w rozwoju nowych technologii, zwłaszcza związanych z produkcją żywności, nawadnianiem czy pozyskiwaniem energii, co w istotny sposób może poprawić położenie państw rozwijających się¹⁹. Co więcej, działalność ta jest inspirowana ideami wynikającymi z „żydowskości”, jednak – jak się wydaje – ma także na celu wzmocnienie izraelskiego *soft power*, czyli jest bardzo silnie powiązana z obroną interesów tego kraju na arenie międzynarodowej.

Idea sprawiedliwości i solidarności w żydowskiej tradycji religijnej

Przedstawiciele państwa żydowskiego w swoich wypowiedziach na forum instytucji systemu ONZ bardzo często odwołują się do tradycji religijno-historycznej Żydów, zwłaszcza do Biblii, Talmudu czy do żydowskiej tradycji świątecznej i modlitwowej²⁰. Instytucje izraelskie świadczące pomoc rozwojową Trzeciemu Światu, np. Izraelska Agencja ds. Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju (MASHAV), za myśl przewodnią swojej działalności często uznają słowa z Księgi Powtórzonego Prawa (Pwt 15:7): „Jeśli będzie u ciebie ubogi któryś z twych braci, w jednym z Twoich miast, w kraju, który ci daje Pan, Bóg twój, nie okażesz twardego serca wobec niego ani nie zamkniesz swej ręki przed ubogim swym bratem”²¹. Zwraca się uwagę na wpływ żydowskiej, rabinicznej tradycji *tikkun olam*, czyli naprawiania świata, na decyzje żydowskich polityków²². Pytanie, które warto sobie zadać, brzmi: czy jest

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Np. o udziale Izraela w walce z ebolą w Afryce Zachodniej mówił przedstawiciel tego kraju w ONZ m.in. 23.10.2015 r.; por. http://embassies.gov.il/un/statements/general_assembly/Pages/70-years-since-the-adoption-of-the-UN-charter.aspx (data dostępu: 27.01.2016).

¹⁹ Por. http://embassies.gov.il/un/statements/committee_statements/Pages/Agriculture-Development-Food-Security-and-Nutrition.aspx (data dostępu: 27.01.2016); zob. też http://embassies.gov.il/un/statements/general_assembly/Pages/Amb.-Prosor-speaks-at-the-Sustainable-Energy-For-All-Forum.aspx (data dostępu: 27.01.2016).

²⁰ Por. np. http://embassies.gov.il/un/statements/security_council/Pages/Prosor-recites-Israel%E2%80%99s-National-Anthem-to-honor-the-fallen-soldiers-at-UNSC.aspx (data dostępu: 13.06.2015); http://embassies.gov.il/un/statements/general_assembly/Pages/Amb-Roet-Addresses-UNGA-Briefing-on-Nepal.aspx (data dostępu: 27.01.2016).

²¹ Por. <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Aid/Pages/Israeli%20Humanitarian%20Relief-%20MASHAV%20-%20the%20Israel%20F.aspx> (data dostępu: 13.06.2015); cytaty z Biblii za *Biblią Tysiąclecia*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2000.

²² A. Dowty, *Israeli foreign policy...*, op.cit.

to zabieg czysto retoryczny, aby pod nośną ideą ukryć rzeczywistą grę interesów w polityce Izraela, czy też rzeczywistość Biblia, Talmud, tradycja w jakimś stopniu kierują postępowaniem izraelskich decydentów i instytucji? Zgodnie z podejściem konstruktywistów, analizując politykę izraelską, nie musimy tych kwestii sobie przeciwstawiać.

Sprawiedliwość

Sprawiedliwość w tradycji żydowskiej jest z oczywistych względów terminem religijnym, nie wyłącznie etycznym czy społecznym – to Bóg jest źródłem „jedności słusznego sądu i słusznego działania”²³. To Bóg ustanowił na ziemi prawo i sprawiedliwość, dlatego trzeba postępować za Bogiem, by sprawiedliwość osiągnąć: „Nazywasz Boga sprawiedliwym, a więc i ty bądź sprawiedliwy” (Sifre do Pwt 11:22) – według midrasza opisującego naśladownictwo Boga, tj. odbicie Bożego działania w ludzkich uczynkach (Pwt 11:23). W stosunkach międzyludzkich tradycja biblijna nakazuje: „osądzaj każdego przez wzgląd na jego dobro”, czyli boskie miłosierdzie ma być dla człowieka modelem jego stosunków z bliźnim i miarą jego sądów. Podkreśla się, iż sprawiedliwość wyrasta z miłości²⁴. Bóg zobowiązał człowieka wobec bliźniego, co przejawia się w nakazie sprawiedliwości – nie wystarczy tylko zaniechanie czy zapobieganie naruszeniu prawa innego człowieka, jako nakaz społeczny wymaga się raczej aktywnego uznania równości tego innego.

Warto podkreślić, że dla Żydów także wróg jest bliźnim. Zasada sodomitów mówi, iż nie wystarczy tylko nie szkodzić bliźniemu, ale trzeba też spełniać miłosierne uczynki wobec niego: „Oto była wina siostry twojej, Sodomy: odznaczała się ona i jej córki wyniosłością, obfitością dóbr i spokojną pomyślnością, ale nie wspierały biednego i nieszczęśliwego” (Ez 16:49). W ten sposób „sprawiedliwym jest dopiero ten, który pomaga bliźnim”²⁵. To spostrzeżenie staje się niezwykle ważne dla społecznych przepisów Biblii i Talmudu, gdyż w ten sposób zwracają się one przeciwko przemocy płynącej z posiadania²⁶. „Cadika wychwała się dlatego, że znajduje drogę do swych potrzebujących bliźnich, kształtując przez to ludzkie życie: «Sprawiedliwy dźwiga świat»” (Targum do Prz 10:25). Według słów rabiego Jochanana: „Także ze względu na jednego sprawiedliwego świat by istniał”²⁷.

²³ Por. *Sprawiedliwość*, w: A.T. Khoury (red.), *Leksykon podstawowych pojęć religijnych. Judaizm, chrześcijaństwo, islam*, tłum. J. Marzęcki, Pax, Warszawa 1998, s. 964–966; por. też E. Kessler, *The Jewish concept of justice*, <http://www.theway.org.uk/Back/s097Kessler.pdf> (data dostępu: 18.01.2016).

²⁴ Określa się to jako *cedaka*, czyli sprawiedliwość i miłosierdzie (*cadik* ‘sprawiedliwy’, a *chasid* ‘miłujący’). To podejście bardzo zaważyło na ortodoksyjnym judaizmie. Por. *Sprawiedliwość*, op.cit.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

Solidarność

Przez długie wieki Żydzi żyli w izolacji, obawiając się o swoją tożsamość (budowaną na fundamencie religii), a często też o fizyczne przetrwanie. Z tych czasów wywodzi się żydowska solidarność, o której często się wspomina w kontekście analizy relacji wewnątrz tej grupy²⁸. Izolacja Żydów została przełamana dopiero w XIX w. w wyniku żydowskiego ruchu oświeceniowego (Haskala), a także zmiany w prawodawstwie państw europejskich po rewolucji francuskiej.

Jedność całej ludzkości jest ideą bardzo starą w religii żydowskiej. Wiąże się z nią tzw. prawa Noachidów (prawa potomków Noego), czyli: (1) nie będziesz oddawał czci idolom; (2) nie będziesz mordować; (3) nie będziesz kraść ani rabować; (4) nie będziesz cudzołożyć ani żyć rozwiązłe; (5) nie będziesz bluźnić imieniu Boga; (6) nie będziesz spożywać mięsa wyciętego z żywego zwierzęcia (zabrania okrucieństwa wobec zwierząt); (7) zorganizujesz system sądownictwa, by orzekać, wymierzać sprawiedliwość i dbać o przestrzeganie powyższych przykazań (nakazuje szerzenie sprawiedliwości)²⁹.

W zasadzie zakłada się, iż są to prawa naturalne, których spełnianie czyni człowieka sprawiedliwym niezależnie od tego, czy jest Żydem, czy też nie. Świadczy to o uznaniu w judaizmie „moralnej wspólnoty rodzaju ludzkiego”, który ma przeciwieństwo jedno pochodzenie. Wśród myślicieli żydowskich średniowiecza, ale i w czasach nowożytnych podkreśla się równą godność wszystkich ludzi („Cała bez wyjątku ludzkość jest stworzona na obraz Boga”)³⁰.

Z tym wiąże się także przekonanie o równości wszystkich ludzi („Prawi wszystkich narodów będą dziedzicami świata, który nadejdzie”)³¹. Tradycja rabiniczna zauważa różnice między ludźmi (niektóre pochodzą od Boga, np. kolor skóry), ale obowiązkiem człowieka jest niwelowanie różnic, które wprowadził człowiek, oraz uprzedzeń z tym związanych. Żydzi są narodem wybranym, ale to nie znaczy, że są lepsi i mogą się wywyższać nad inne narody – ich „wybranie” wiąże się raczej z obowiązkiem, od nich Bóg więcej wymaga.

Zasada *cedaki* stosuje się także wobec nie-Żydów (tak należy interpretować kategorię cudzoziemców, których uznaje się za szczególnie potrzebującą i wymagającą troski obok sierot, wdów i ubogich – w Torze mówi się o tym ponad 20 razy)³². Kiedy w latach 60. XX w. w Wielkiej Brytanii słowo „imigrant” nabrało negatywnego odcienia, dobrze ugruntowana i względnie zasymilowana wspólnota żydowska zaczęła określać się jako „wspólnota imigrantów” i uznawać, że wszelkie ataki na nowe wspólnoty tego typu to także ataki na nią³³.

²⁸ Por. A. Dowty, *Israeli foreign policy...*, op.cit.

²⁹ A. Uterman, *Żydzi. Wiara i życie*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1989, s. 18.

³⁰ *Jedność ludzkości*, w: A.T. Khoury (red.), *Leksykon podstawowych pojęć...*, op.cit., s. 332–333.

³¹ P. Morgan, C. Lawton (red.), *Problemy etyczne w tradycjach sześciu religii*, tłum. D. Habrajska, Pax, Warszawa 2007, s. 239.

³² Ibidem, s. 225.

³³ Ibidem.

Antyizraelska ONZ? – obrona interesów na forum organizacji

Istnienie Izraela związane jest z Organizacją Narodów Zjednoczonych. Decyzja o jego powstaniu zapadła na forum tej organizacji. W listopadzie 1947 r. Zgromadzenie Ogólne nowo powstałej organizacji postanowiło rozwiązać problem zarządzanej przez Brytyjczyków Palestyny. Zdecydowano się na jej obszarze powołać do życia dwa państwa. Dla Żydów było to spełnienie ich marzeń o niepodległości i odrodzenie państwowości, po dwóch tysiącleciach, na ziemi, która była siedzibą ich przodków; dla arabskiej ludności była to *Nakba* (dzień katastrofy).

Organizacja Narodów Zjednoczonych w pewnych sensie była matką żydowskiej państwowości. Dla wielu Izraelczyków już wkrótce stała się ona jednak matką wyrodną. Władze Izraela, doceniając znaczenie ONZ, szybko włączyły się w działalność na forum tej organizacji. Izrael został przyjęty do ONZ już w maju 1949 r.³⁴ Od samego początku swojej aktywności w ramach organizacji był traktowany wrogo przez państwa arabskie. Starły się one stworzyć szeroką antyizraelską koalicję, wykorzystując Ruch Państw Niezaangażowanych i wsparcie bloku wschodniego. Działania te przybierały kilka postaci.

Po pierwsze, ta szeroka platforma pozwalała na forum Zgromadzenia Ogólnego przyjmować większością głosów rezolucje, które władze w Tel Awiwie uważały za wymierzone w ich dobre imię i interesy. Do 1991 r. przyjęto ich ponad 60³⁵.

Po drugie, w latach 70. w ramach systemu ONZ powstało kilka struktur o propalestyńskim charakterze. Do takich należy zaliczyć Wydział ds. Praw Palestyńskich (The Division of the Palestinian Rights), Komitet ONZ ds. Realizacji Niezbywalnych Praw Ludności Palestyńskiej (The Committee on the Exercise of the Inalienable Rights of the Palestinian People) czy Specjalny Komitet Badający Izraelskie Działania Wpływające na Prawa Człowieka Palestyńczyków i Innych Arabów na Terytoriach Okupowanych (Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Palestinian People and Other Arabs of the Occupied Territories).

Po trzecie, wątpliwości władz Izraela budziło funkcjonowanie niektórych oficjalnych agencji działających w ramach systemu Narodów Zjednoczonych. Za wymienione przeciwko Izraelowi uważano w szczególności działania Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) oraz Komisji Praw Człowieka. Niektóre rezolucje UNESCO wprost potępiały aktywności państwa żydowskiego na Zachodnim Brzegu i we wschodniej Jerozolimie³⁶. Komisji Praw Człowieka zarzucano,

³⁴ Za przyjęciem rezolucji głosowały 33 państwa, 11 było przeciw, a 13 wstrzymało się od głosu. Podczas posiedzenia państwa arabskie zdecydowanie oponowały przeciw przyjmowaniu Izraela do ONZ. Delegacja Libanu zaproponowała nawet przełożenie głosowania na kolejną sesję Zgromadzenia Ogólnego. Zob. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/PV.207 (data dostępu: 20.11.2015).

³⁵ Zob. <http://www.ifamericansknew.org/stat/un.html> (data dostępu: 20.11.2015).

³⁶ W latach 1974–1978 UNESCO przyjęła wiele rezolucji odbieranych jako antyizraelskie. Poza tym organizacja ta wprowadziła również sankcje finansowe. Za działanie o charakterze antyizraelskim władze w Tel Awiwie odbierały również przyjęcie w 2011 r. Palestyny do tej organizacji. Zob. *Israel at the UN*:

że monitoruje przestrzeganie praw przez Izraelczyków (powołując do życia specjalnie do tego oddelegowane agendy), ignorując cięższe pogwałcenia praw człowieka przez wiele innych państw. Międzynarodowa organizacja żydowska – Liga Przeciwko Zniesławieniu (Anti-Defamation League, ADL), podawała przykłady wielu działań w systemie ONZ, które jej zdaniem miały wyjątkowo antyizraelski charakter³⁷.

Po czwarte, władze Izraela za niesprawiedliwe uznawały pomijanie go w wyborach do różnego rodzaju ciał powstających w oparciu o klucz regionalny. Na skutek opozycji państw arabskich nie mógł być on wybierany z grupy azjatyckiej. Ostatecznie Izrael ma szansę uczestniczyć w pracach struktur ONZ, licząc, że zostanie rekomendowany przez grupę państw zachodnioeuropejskich. W 2000 r. zaczęto go wybierać do agend mających siedzibę w Nowym Jorku, a dopiero od 2013 r. także tych z siedzibą w Genewie. Do tego momentu Izrael nie miał szans na stanie się członkiem ważnej dla niego Komisji Praw Człowieka³⁸.

Negatywny odbiór Izraela na forum systemu ONZ wywoływało w Tel Awiwie przekonanie, że organizacja nie jest obiektywna w swoich ocenach. Państwo żydowskie mogło liczyć tylko na poparcie niektórych państw. Za podstawowego sojusznika Izraela uchodziły Stany Zjednoczone. Trzeba jednak pamiętać, że Waszyngton stał się stronnikiem Izraela dopiero po wojnie sześciodniowej. Od tego czasu wsparcie USA okazuje się jednak kluczowe. Stany Zjednoczone skutecznie blokowały przyjęcie rezolucji Rady Bezpieczeństwa, które miały szczególnie antyizraelski wydźwięk, w tym tych, które mogłyby prowadzić do nałożenia sankcji.

Mimo z reguły negatywnych recenzji swojej działalności Izrael nie rezygnował z aktywnej postawy na forum ONZ. Izraelczycy próbowali poprzez swoich przedstawicieli bronić swojego stanowiska i usprawiedliwiać swoje działania. W dużej części przypadków nie przynosiło to zakładanych efektów. Za najpoważniejszą porażkę można uznać przyjęcie w 1975 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucji nr 3379, uznającej syjonizm za jedną z postaci rasizmu³⁹. Izraelska dyplomacja nie była w stanie przekonać społeczności międzynarodowej, by odrzuciła ten projekt. Polityczna platforma zbudowana przez państwa arabskie, wspierane przez inne kraje Trzeciego Świata, a także ZSRR i kraje tzw. demokracji ludowej, okazała się silniejsza.

Pewne nadzieje na zmianę podejścia społeczności międzynarodowej do Izraela, a tym samym nastawienia instytucji w systemie ONZ, pojawiły się wraz z upadkiem bloku wschodniego. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej rozpoczęły proces demokratyzacji i ich zależność od Moskwy znikła lub znacznie osłabła. Tym samym

A History of Bias and Progress, wrzesień 2012 r., <http://www.adl.org/israel-international/un-international-organizations/c/Israel-at-the-UN.pdf> (data dostępu: 10.11.2015).

³⁷ Ibidem.

³⁸ M. Bart, *United Nations: The U.N. relations with Israel*, http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/UN/israel_un.html (data dostępu: 4.12.2015).

³⁹ W rezolucji był fragment, który wzywał do „eliminacji kolonializmu, neokolonializmu, obcej okupacji, syjonizmu, apartheidu i innych postaci rasistowskiej dyskryminacji”. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego nr 3379, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3379\(XXX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3379(XXX)) (data dostępu: 27.10.2015).

rządy emancypujących się krajów przestały być pryncypialnie antyizraelskie. Bardziej pozytywne nastawienie do Izraela było również spowodowane rozpoczęciem izraelsko-palestyńskiego procesu pokojowego. Efektem zaistniałych zmian było odwołanie rezolucji nr 3379 z 1975 r.⁴⁰ Niestety ta pozytywna dla Izraela tendencja się nie utrzymała. Można odnieść wrażenie, że Zgromadzenie Ogólne i inne instytucje w systemie ONZ w zasadzie powróciły do antyizraelskiej retoryki. Przychylnie Izraelowi środowiska za przejawy tego rodzaju działań uznają liczne aktywności różnych agend ONZ. Zwracając one uwagę na fakt, że Zgromadzenie Ogólne po wybuchu II intifady (2000 r.), potępiając Izrael, nigdy nie podniosło problemu przemocy Palestyńczyków. W tym kontekście wspomina się również o konferencji durbańskiej (2001 r.), raporcie Goldstona (2010 r.) czy potępieniu izraelskiej akcji przeciwko flotylli wolności (2010 r.)⁴¹. Za antyizraelskie uznano również rezolucje potępiające działania wojenne w Libanie (2006 r.) oraz opinię doradczą Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, dotyczącą tzw. bariery bezpieczeństwa (2004 r.)⁴².

Jako przejaw tego rodzaju działań Izrael postrzegał również podwyższenie statusu Palestyny w ONZ. W listopadzie 2012 r. uchwalono rezolucję A/RES/67/19⁴³, w której uznano Palestynę za nieczłonkowskie państwo-obszernika. Taka decyzja Zgromadzenia Ogólnego była powszechnie uznana za wyjątkowy sukces palestyńskiej dyplomacji. Dla Izraelczyków była to z kolei prestiżowa porażka. Władze w Tel Awiwie zawsze podkreślały, że antyizraelskie działania podejmuje koalicja państw, które, w większości, same nie przestrzegają praw człowieka i nie są w pełni demokratyczne. Izraelcy politycy zauważali, że kraje akceptujące nowoczesne standardy z dużo większym zrozumieniem traktowały Izrael⁴⁴. Jednak w przypadku tego głosowania nie można już było bronić tezy, że demokratyczne państwa stoją po stronie Izraela. Za rezolucją opowiedziały się bowiem takie kraje, jak: Austria, Belgia, Cypr, Finlandia, Francja, Grecja, Irlandia, Islandia, Japonia, Liechtenstein, Luksemburg, Nowa Zelandia, Norwegia, Portugalia, Serbia, Szwajcaria, Szwecja i Włochy. Duża część innych państw europejskich (jak Polska, Niemcy i Wielka Brytania) wstrzymała się od głosu. A spośród innych państw demokratycznych tylko Czechy, Kanada i Stany Zjednoczone (obok pięciu mniejszych państw) głosowały przeciwko tej rezolucji⁴⁵.

⁴⁰ Do unieważnienia rezolucji doszło w 1991 r. Zob. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/46/86 (data dostępu: 27.10.2015).

⁴¹ Podczas konferencji w Durbanie zarzucono Izraelowi rasizm, raport Goldstona krytycznie wypowiadał się o izraelskiej operacji „Płynny Olów” w Strefie Gazy, w 2010 r. zaś rząd Izraela został potępiony przez kilkanaście państw za akcję przeciwko pasażerom statków, które usiłowały przerwać blokadę Strefy Gazy. Władze Izraela uznawały te wszystkie działania za niesprawiedliwe i stronnicze.

⁴² *Israel at the UN...*, op.cit.

⁴³ Por. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/19 (data dostępu: 28.09.2016).

⁴⁴ Rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ONZ uważane za antyizraelskie zwykle nie zyskiwały poparcia krajów zachodnich. Przez długi czas również te państwa nie uznawały oficjalnie palestyńskiej państwowości.

⁴⁵ *General Assembly votes overwhelmingly to accord Palestine 'non-member observer state' status in United Nations*, 29.11.2012 r., <http://www.un.org/press/en/2012/ga11317.doc.htm> (data dostępu: 21.11.2015).

Izraelskie władze uważają ONZ za stroniczą organizację. Na potwierdzenie tej tezy cytują słowa dwóch sekretarzy generalnych. W 2006 r. Kofi Anan mówił: „zwolennicy Izraela czują, że jest on surowo osądzony według standardów, które nie są stosowane do ich wrogów, i zbyt często jest to prawda, szczególnie w niektórych organach ONZ”⁴⁶. Rok później kolejny sekretarz, Ban Ki-moon, na spotkaniu z liderami Ligi Przeciwko Zniesławieniu przyznał, że Izrael dotychczas był traktowany źle i to nastawienie nadal pozostaje problemem⁴⁷. Swoją opinię Ban Ki-moon powtórzył jeszcze w sierpniu 2013 r. w Izraelu. „Niestety, ze względu na izraelsko-palestyński konflikt Izrael jest krytykowany i cierpi z powodu uprzedzeń – a czasami nawet dyskryminacji”. Sekretarz generalny dodał, że Izrael ma prawo być traktowany tak samo, jak każde inne ze 192 państw⁴⁸.

Jednak w ostatnim czasie izraelskie władze akcentują również pozytywne tendencje w relacjach z instytucjami ONZ. Już w 2005 r. Zgromadzenie Ogólne uznało, że 27 stycznia będzie Międzynarodowym Dniem Pamięci Ofiar Holokaustu⁴⁹, a dwa lata później to samo gremium przyjęło rezolucję nr 61/255, w której potępiano negowanie Holokaustu⁵⁰. Za proizraelskie działanie uznaje się również przyjęcie zaproponowanego przez to państwo projektu rezolucji dotyczącej rozwoju technologii w rolnictwie (2009 r.). Była to pierwsza sytuacja, gdy Drugi Komitet Ekonomiczny i Finansowy zaakceptował izraelski pomysł⁵¹. Warto również odnotować fakt, że w styczniu 2015 r. po raz pierwszy w ramach działalności Zgromadzenia Ogólnego odbyła się sesja poświęcona walce ze wzrastającym antysemityzmem⁵².

Z całą pewnością Izrael, podobnie zresztą jak inne państwa, wykorzystuje forum ONZ do wyjaśnienia i usprawiedliwienia swojej polityki. Niejednokrotnie jest to miejsce wojen propagandowych toczonych z największymi wrogami, takimi jak Iran czy państwa arabskie. Bezpieczeństwo siedziby narodowej oraz bezpieczeństwo Żydów, rozsianych po całym świecie, ale potencjalnie obywatele Izraela, to najważniejsze interesy, które kierują polityką tego kraju. Zdaniem Izraelczyków, nękający Żydów

⁴⁶ *Divisions over unjust world economy, contempt for human rights threaten notion of international community, Secretary-General warns in opening general debate*, 19.09.2006 r., <http://www.un.org/press/en/2006/ga10500.doc.htm> (data dostępu: 26.11.2015).

⁴⁷ *Israel at the UN...*, op.cit.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *General Assembly decides to designate 27 January as annual International Day Of Commemoration to Honour Holocaust Victims*, Zgromadzenie Ogólne ONZ, 1.11.2005 r., <http://www.un.org/press/en/2005/ga10413.doc.htm> (data dostępu: 2.12.2015).

⁵⁰ *Resolution adopted by the UN General Assembly on Holocaust denial (A/RES/61/255, 26 January 2007)*, The Holocaust and the United Nations, Outreach Programme, <http://www.un.org/en/holocaustremembrance/docs/res61.shtml> (data dostępu: 2.12.2015).

⁵¹ *Israel at the UN...*, op.cit.

⁵² Na zakończenie sesji przyjęto oświadczenie. Podpisali je przedstawiciele ponad 40 krajów świata. Zob. *UN General Assembly: Joint Statement against Antisemitism*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Izraela, 22.01.2015 r., <http://mfa.gov.il/MFA/InternatOrgs/Issues/Pages/UN-General-Assembly-Joint-Statement-against-Antisemitism-22-Jan-2015.aspx> (data dostępu: 2.12.2015).

od wieków antysemityzm przybiera dziś nową postać, a jego celem staje się państwo żydowskie. Izrael – tak jak kiedyś Żydzi wśród narodów świata – staje się „pariasem społeczności międzynarodowej”. Zdaniem izraelskich decydentów, wymierzona w ich państwo krytyka, niewspółmierna do popełnianych przewinień, a przez to niesprawiedliwa, podwójne standardy w traktowaniu go na arenie międzynarodowej, zwłaszcza na forum organizacji międzynarodowych, czy też demonizacja jego działań – służą delegitymizacji Izraela. Oznacza to odebranie „prawa do istnienia”, zanegowanie podstaw prawnych i moralnych funkcjonowania tego państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Ta specyficzna forma antysemityzmu jest, zdaniem Żydów, największym zagrożeniem, któremu starają się przeciwdziałać także w organizacjach międzynarodowych.

Dokładniejsza analiza wystąpień izraelskich dyplomatów na forum systemu ONZ pozwala wskazać kilka ich charakterystycznych cech. Po pierwsze, izraelscy politycy starają się pokazać, że państwo żydowskie jest jedyną demokracją na Bliskim Wschodzie, respektującą uniwersalne prawa człowieka i wartości zachodnie, także w oparciu o swoją tradycję i kulturę. Po drugie, podkreślają, że ich ojczyzna jest permanentnie zagrożona i narażona na ataki agresywnie nastawionych państw, których skupiskiem jest przede wszystkim Organizacja Współpracy Islamskiej pod przewodnictwem Iranu. Po trzecie, pomimo tego Izraelczycy wciąż sygnalizują swoją gotowość do bezpośrednich negocjacji ze wszystkimi umiarkowanymi siłami, które zaakceptują istnienie państwa żydowskiego (w szczególności jeśli chodzi o relacje z Palestyńczykami)⁵³. Jest jednak jeszcze sfera związana z działalnością humanitarną i rozwojową, w którą także angażuje się Izrael, starając się wykazać, iż jego wkład w rozwój sprawiedliwości i solidarności międzynarodowej jest większy niż potencjał demograficzny czy terytorialny, jaki sobą reprezentuje. Jak się wydaje, trudno tę dziedzinę aktywności oddzielić od podstawowych interesów, którym służy izraelska polityka, zwłaszcza na forum ONZ. Dobrym przykładem takich działań są Milenijne Cele Rozwoju.

MDGs w polityce izraelskiej i aktywność MASHAV

Mimo zdystansowanego stanowiska wobec polityki ONZ władze Izraela w sposób wymierny włączyły się w realizację Milenijnych Celów Rozwoju. Warto podkreślić, że Izrael ma długą tradycję angażowania się w różne aspekty pomocy rozwojowej. Od

⁵³ Najlepiej widać ten rodzaj argumentacji podczas ostatnich przemówień premiera Netanjahu na forum Zgromadzenia Ogólnego oraz wystąpienia stałego przedstawiciela Izraela przy ONZ. Zob. http://embassies.gov.il/un/statements/general_assembly/Pages/General-Assembly.aspx (data dostępu: 3.12.2015). Często jednak także pod adresem Palestyńczyków i państw ich wspierających kierowane są słowa gorzkie lub wręcz obraźliwe. Czynione jest to z mniejszą lub większą dozą cynizmu (choć to właśnie Palestyńczykom Izrael zarzuca cynizm). Między innymi podczas swojego pożegnania w ONZ ambasador Ron Proser wyraził przekonanie, że jeśli Palestyńczycy każą ONZ przegłosować stwierdzenie, iż Ziemia jest płaska, to organizacja ta to zrobi. Por. http://embassies.gov.il/un/statements/general_assembly/Pages/Ambassador-Proser's-final-speech-at-the-General-Assembly-.aspx (data dostępu: 20.12.2015).

samego początku swojego istnienia w oficjalnych wystąpieniach polityków izraelskich podkreślano zasady solidaryzmu oraz sprawiedliwości społecznej. Pierwszy premier tego państwa mówił:

Zasady wzajemnej pomocy i solidarności powinny stanowić podstawę międzynarodowych relacji pomiędzy ludźmi [i] muszą być one oparte na solidarności wszystkich istot ludzkich, mającej swoje źródło w braterstwie oraz we wzajemnej pomocy w każdej dziedzinie życia⁵⁴.

To podejście wyznaczało kierunek działania państwa. Jak podkreślają sami Żydzi –

dla Izraela współpraca rozwojowa jest zarówno moralnym, jak i politycznym zadaniem i ze względu na te dwa aspekty Izrael musi traktować tego rodzaju pomoc jako historyczną misję⁵⁵.

Za tymi deklaracjami szła konkretna aktywność. Już w 1957 r. powołano do życia agencję MASHAV, która od początku swojego istnienia w sposób wymierny organizowała różne działania o charakterze pomocowym. Szacuje się, że od swojego powstania przeszkoliła ona, na kursach w Izraelu i za granicą, około 270 tys. osób ze 132 krajów świata. Jej sukcesem było również przygotowanie i przeprowadzenie kilkudziesięciu większych projektów, które były realizowane w różnych państwach świata⁵⁶. W latach 50. i 60. Izrael angażował się przede wszystkim w pomoc Afryce. Władze państwa żydowskiego bardzo mocno podkreślały ideowe związki z powstającymi po rozpadzie imperiów kolonialnych państwami Czarnego Lądu. Szczególnie mocno we wsparcie dla państw tego kontynentu angażowała się administracja Gołdy Meir, która jest uważana za twórcę izraelskiego programu pomocy dla Afryki⁵⁷.

Po 2000 r. to właśnie MASHAV stała się odpowiedzialna za wkład Izraela w realizację MDGs. Część jej dotychczasowych działań została wpisana w ośmiopunktowy program MDGs. Można jednak odnieść wrażenie, że i bez ONZ-owskiego programu na rzecz poprawy stanu świata działalność izraelskiej agencji była prowadzona z podobnym zaangażowaniem. Wyznaczenie światowych priorytetów mogło zweryfikować izraelską taktykę niesienia pomocy rozwojowej, być może nieco inaczej rozłożyło jej akcenty, z całą pewnością jednak nie zmieniło pod tym względem strategii Izraela.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ *Annual Report of Mashav 2014*, http://mfa.gov.il/MFA/mashav/Publications/Annual_Reports/Documents/AnnualReport2014.pdf (data dostępu: 26.01.2016).

⁵⁶ *About MASHAV*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Izraela, <http://mfa.gov.il/MFA/mashav/About-MASHAV/Pages/Background.aspx> (data dostępu: 26.01.2016).

⁵⁷ L. Laufer, *Israel and the developing countries: New approaches to cooperation*, w: *The Twentieth Century Fund*, New York 1967, s. 10; O. Ojo, *Africa and Israel: Relations in Perspective*, Westview Press, Boulder 1988, s. 11; N. Chazan, *Israel and Africa: Challenges for a New Era*, w: D.A. Harris, I. Rabinovich (red.), *Israel and Africa: Assessing the Past, Envisioning the Future*, American Jewish Committee, Tel Aviv University, Tel Aviv 2006, s. 2.

Co charakterystyczne, zarówno w momencie uruchomienia MASHAV, jak i obecnie, pomoc rozwojowa Izraela ma wyraźny wymiar polityczny. Władze w Tel Awiwie pomagały tym państwom, które wykazywały proizraelskie sympatie. Zadaniem niesionego wsparcia, poza oczywistym aspektem humanitarnym, była również próba torpedowania wpływów państw arabskich. Idee wkomponowane były zatem w realizowane przez państwo interesy.

W ramach realizacji MDGs Izrael pomaga przede wszystkim państwom, które były tradycyjnymi odbiorcami ich pomocy. Współcześnie MASHAV angażuje się w projekty adresowane do długoletnich beneficjentów, np. Etiopii⁵⁸, Kenii⁵⁹ czy Ghany⁶⁰. Aktualnie wsparcie otrzymują również państwa, które od stosunkowo niedawna są uznawane za umiarkowanych sprzymierzeńców Izraela (np. Gruzja, Kirgistan, Uzbekistan, a nawet Chiny czy Indie)⁶¹.

W bardzo niewielkim stopniu jej odbiorcami są państwa regionu bliskowschodniego. Przy wsparciu finansowym rządu duńskiego jest realizowany Regionalny Program Rolny (The Regional Agricultural Program), w którym obok Izraela uczestniczą również Egipt, Jordania i Autonomia Palestyńska⁶². W kooperacji z Japonią, Jordanią i Autonomią Palestyńską Izrael pomaga również w budowaniu parku biznesowo-agrarnego w Jerychu⁶³. Agencja MASHAV angażowała się także w jeszcze jeden niewielki projekt, którego uczestnikami były palestyńskie kobiety. We współpracy z Polską Akcją Humanitarną przygotowywała warsztaty pozwalające prowadzić spółdzielnię mleczarską kobietom z palestyńskiej wioski Bet Kahel⁶⁴.

W raporcie z realizacji MDGs izraelskiego MSZ nie znalazły się inne działania, w które byłyby zaangażowane państwa bliskowschodnie. Niewielka liczba tego rodzaju programów z jednej strony może świadczyć o braku izraelskiej gotowości do niesienia pomocy swoim najbliższym arabskim sąsiadom, z drugiej jednak wynikać z dystansu czy nawet niechęci arabskich państw do kooperacji z Tel Awiwem. Na forum ONZ Izrael niejednokrotnie mówi o wsparciu, jakie ofiaruje m.in. uchodźcom palestyńskim czy osobom poszkodowanym podczas kolejnych konfrontacji z Izraelem⁶⁵. Z drugiej

⁵⁸ Z Etiopią Izrael podpisał niezależną umowę o współpracy. Pomoc Addis Abebie udzielana jest na różnych płaszczyznach. Część projektów adresowanych jest tylko i wyłącznie do tego państwa (kooperacja techniczna, walka z tropikalnymi chorobami dziecięcymi). *Implementing the Millennium Development Goals*, http://mfa.gov.il/MFA_Graphics/MFA%20Gallery/Documents/mashav-millennium.pdf (data dostępu: 18.08.2015).

⁵⁹ Np. realizuje projekt związany z zarządzaniem źródłami wody. Zob. ibidem.

⁶⁰ Izrael zawarł z tym państwem porozumienie mające na celu realizację programu eksportu lokalnych produktów rolniczych. Zob. ibidem.

⁶¹ Ibidem, s. 17.

⁶² Ibidem, s. 17.

⁶³ Ibidem, s. 18.

⁶⁴ Ibidem, s. 9; *Raport roczny*, Polska Akcja Humanitarna 2007, s. 19, http://www.pah.org.pl/m/500/Raport_PAH_2007.pdf.pdf (data dostępu: 26.01.2016).

⁶⁵ Por. <http://embassies.gov.il/un/statements/Pages/Amb.-Roet-speaks-at-UNRWA's-65-anniversary-conference.aspx> (data dostępu: 28.01.2016).

strony sprzeciwia się nawet pośredniej współpracy ONZ z palestyńskimi „organizacjami terrorystycznymi”, za jakie uważa np. Hamas⁶⁶.

Izraelska pomoc rozwojowa uchodzi za bardzo profesjonalną. Izraelczycy od zawsze starali się ją realizować, angażując stosunkowo niewielkie środki finansowe. Dlatego wypracowali metody jak najskuteczniejszego ich wykorzystania. Dawniej, i częściowo obecnie, pomoc nie przybierała formy transferów pieniężnych czy materialnych, ale miała i ma charakter dzielenia się wiedzą i doświadczeniem w obszarach, w których Izrael mógł poszczycić się największymi osiągnięciami⁶⁷. Przede wszystkim więc wysłał on ekspertów w różne miejsca świata lub szkolił ich u siebie. Współcześnie pomoc realizowana jest przede wszystkim na pięć różnych sposobów: szkolenie w Izraelu, treningi za granicą, konsultacje, długoterminowe wizyty ekspertów oraz międzynarodowe partnerstwo⁶⁸.

Z analizy izraelskiej prasy wynika jednak, że Izraelczycy raczej nie interesowali się wkładem swojego państwa w realizację MDGs. Izraelskie portale internetowe odnotowywały jedynie wystąpienia polityków podczas kolejnych konferencji przeglądowych⁶⁹. Poważniejszym echem odbiło się tylko przegłosowanie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dwóch izraelskich rezolucji: „Przedsiębiorczość dla rozwoju” (grudzień 2014 r.) oraz „Technologia rolna dla zrównoważonego rozwoju” (grudzień 2015 r.). Zarówno prasa, jak i izraelskie władze zgodnie uznawały przyjęcie tych dokumentów za sukces izraelskiej dyplomacji, która potrafiła przekonać większość państw członkowskich mimo sprzeciwu państw arabskich. Ówczesny ambasador Izraela przy ONZ, Ron Prosor, w oświadczeniu po przyjęciu pierwszej pisał:

Izraelskie przedstawicielstwo przy ONZ pracowało bardzo ciężko, aby wprowadzić rezolucję o przedsiębiorczości, teraz nasze przesłanie jest jasne: Nasi przeciwnicy mogą starać się podważyć nasz wkład, ale będziemy kontynuować nasze działania aż do osiągnięcia sukcesu⁷⁰.

Za kolejny sukces na forum ONZ uznano przyjęcie drugiego dokumentu zaproponowanego przez Izrael. Obecny izraelski przedstawiciel przy tej organizacji Danny

⁶⁶ Por. <http://embassies.gov.il/un/statements/ecosoc/Pages/Israel-statement-on-PRC-in-ECOSOC.aspx> (data dostępu: 28.01.2016).

⁶⁷ O. Ojo, *Africa and Israel...*, op.cit., s. 18.

⁶⁸ *How we work*, http://mfa.gov.il/MFA/mashav/How_We_Work/Pages/default.aspx (data dostępu: 26.01.2016).

⁶⁹ Jednak na ogół ich uwaga koncentrowała się na wątkach pobocznych, np. w 2010 r. najszerzej komentowana była deklaracja prezydenta Szymona Peresa o gotowości bezpośrednich negocjacji z Syrią. *Peres: We are ready to enter direct negotiations with Syria*, 20.09.2010 r., <http://www.haaretz.com/israel-news/peres-we-are-ready-to-enter-direct-negotiations-with-syria-1.314832> (data dostępu: 27.01.2016).

⁷⁰ M. Schwyder, *Israeli resolution renewed at General Assembly over Arab protests*, 20.12.2014 r., <http://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Israeli-resolution-renewed-at-General-Assembly-over-Arab-protests-385257> (data dostępu: 27.01.2016).

Danon nazwał jej przegłosowanie „zwycięstwem izraelskiej innowacyjności”⁷¹. *Soft power* Izraela zostało w ten sposób w istotny sposób umocnione.

Podsumowanie

Z całą pewnością włączenie się Izraela w realizację MDGs trzeba uznać za działanie właściwe z punktu widzenia interesów tego kraju. W ten sposób państwo żydowskie nie tylko rozwinęło swoje bogate tradycje na polu pomocy rozwojowej, ale także zaprezentowało społeczności międzynarodowej swoje humanitarne oblicze. Izrael stara się z całą pewnością pokazać jako współodczuwający, sprawiedliwy i solidarny z najbiedniejszymi partner. W cytowanym wyżej wystąpieniu premier Netanjahu podkreślał, że państwo żydowskie niesie pomoc wszędzie od Haiti po Nepal⁷². Można mieć jednak wątpliwości, czy inne państwa świata zgodzą się przyjąć taki obraz Izraela, mając na uwadze twardą politykę odwetu wobec Palestyńczyków. W systemie ONZ polityka izraelska stanowi złożoną całość, w której piękne idee zaczerpnięte z żydowskiej kilkutysięcznej historii przeplatają się z bardzo realistycznymi problemami obecnej żydowskiej ojczyzny. Kontestowanie jej istnienia przez wiele państw i grup społecznych, a także jednostek zachęca Izrael do jeszcze usilniejszego epatowania społeczności międzynarodowej swoją bogatą tradycją, z której zaczerpnięto wiele uniwersalnych dla świata idei. Uznanie wkładu Żydów w rozwój cywilizacji światowej, także poprzez udział w realizacji MDGs, stanowi zatem lekarstwo na problem delegitymizacji, z którym wciąż zmagają się Izrael. Można zatem stwierdzić, iż polityka realizowana przez państwo żydowskie na forum ONZ uzasadnia konstruktywistyczny sposób analizy rzeczywistości międzynarodowej – niematerialne idee są wkomponowane w materialne interesy, których kraj ten stara się bronić.

Justice and Solidarity in Israel's Foreign Policy in the United Nations

Israel's foreign policy is a game of ideas and interests. The ideas usually have their roots in the Jewish religious tradition and ethic, which – as Israeli politicians emphasise – constitute universal world heritage. By invoking them, Israel attempts to justify its policy (interests), which is broadly criticised in the UN, especially for human rights violations. Therefore, Israel pays particular attention to promoting the notions of justice and solidarity, which have been addressed by, among others, the UN's Millennium Development Goals; this includes practical measures to fulfil these notions. The article is an attempt to verify the principle adopted by the

⁷¹ D. Ziri, *Israeli sustainable development resolution adopted at UN*, 5.12.2015 r., <http://www.jpost.com/Israel-News/Israeli-sustainable-development-resolution-adopted-at-UN-436350> (data dostępu: 27.01.2016).

⁷² Podkreślał w nim również, że izraelscy lekarze i pielęgniarki byli zaangażowani w pomoc rannym Syryjczykom. Por. *Full text of Netanyahu...*, op.cit.

constructivist method of studying international relations that ideas need not collide with interests – they can be incorporated in interests and emphasised as a ‘more noble’ factor, easier to accept by the other participants in international relations.

Keywords: solidarity, justice, Israel, Millennium Development Goals, ideas, interests.

